

אבחון אינטגרטיבי באמצעות כלים
השלכתיים וכלי דיווח עצמי: הרורשך
וה MMPI-2, קווים מקבילים או קווים
משיקים?

ד"ר יונתן הנדלזלץ
המכללה האקדמית ת"א-יפו
jonathanh@013.net

יום עיון הסתדרות הפסיכולוגים
הפרעות אישיות במבחנים
השונים
המרכז הבינתחומי 28/3/2008

מטרת ההרצאה

- הרצאה זו, תעסוק באופן בו ניתן ליצור תמונה רחבה יותר ולכן גם אפקטיבית יותר מכל הבחינות עבור מי שבא לאיבחון, ע"י השילוב של מבחנים שלכאורה נראה שקשה לשלבם.
- בהרצאה אסקור מבחינה תיאורטית את ההבדלים בין קבוצות הכלים השונות.
- אתייחס למחקרים באשר ליכולת לשלב בין הכלים.
- אסיים בהדגמה קצרה של השילוב דרך תיאור מקרה.

שילוב בין מבחנים כמעשה שבשגרה

- גם בבטריה "הקלאסית" יש צורך ליישב ממצאים ממספר מבחנים.
- יש צורך לתת משקל רב יותר לאינטגרציה.

הקושי באינטגרציה של תוצאות מבחנים מ"מחנות שונים"

- רוב משתמשי הרורשך וה MMPI-2, משתייכים ל"מחנות שונים" - מי שמתמש באחד לרוב לא משתמש בשני.
- תומכי ה MMPI-2, שייכים לגישה פוזיטיביסטית ומתקשים לקבל את הרורשך שמשוייך על ידם למסורת הפסיכודינמית.
- תומכי הרורשך מתקשים להשתמש ב MMPI-2, משום שלדידם הוא אינו מסתמך על השלכה ואינו בודק מניעים עמוקים ופנימיים.
- פסיכולוגים משני ה"מחנות המסורתיים" נשענים על תפיסה מעוותת ולא נכונה של הכלים של "הצד שכנגד".

מבחנים "אובייקטיביים"? - מאפיינים

- המבחנים האובייקטיביים אינם אובייקטיביים - אין מושג כזה בפיסיקה ובטח לא בפסיכולוגיה. הגירויים והפרשנות הם מובנים יחסית, אך לא אובייקטיביים.
- המשפט "לפעמים נדמה לי כי איני יכול להפסיק לדבר", יכול להתפרש באופן שונה עבור כל אדם. מתי איני יכול? באיזו תדירות? מול אילו אנשים?
- מבחני דיווח עצמי נשענים על גוף מחקר משמעותי ולרוב יש להם תקפות טובה.
- למבחנים מגוון מדדים רב שנותן מידע על היבטים רבים בתפקודו של האדם (משפחה, עבודה וכו').

ממה שאלוני דיווח עצמי מושפעים

- נבדקים יכולים לתת תמונה אמיתית של אישיותם רק כאשר הם מוכנים לענות בכנות -הטייה מכוונת.
- נבדקים עלולים לענות באופן הגנתי מתוך חוסר רצון להצטייר באור שלי
- נבדקים יכולים שלא לענות בכנות גם בצורה לא מודעת ולא מכוונת.
- רמת התובנה של אדם, משפיעה על הדרך בה הוא מסוגל לענות על המבחנים.
- נבדקים זקוקים למקור להשוואה כאשר הם מדווחים על עצמם.

מבחנים השלכתיים? - מאפיינים

- המבחנים ההשלכתיים לאו דווקא השלכתיים במובן הפרוידיאני של המושג. מבחנים השלכתיים- מבחני ביצוע?
- הגירויים עמומים והפרשנות תלויה בסוג המבחן במידת עמימותה (בנדר מול רורשך לדוגמא).
- התקפות של חלק מהמבחנים בעייתית, למרות שלחלקם יש מערכות צייון תקפות יותר (CS רורשך, שיטות צייון של ה TAT) וניתן ליצר מערכות תקפות עבור כולם.
- דוגמאות למדדים המאפשרים אופרציונאליזציה תקפה של מושגים דינמיים:

● ROD- Rorschach oral dependency scale (1967)

● RFS- Reality Fantasy Scale (Tibbels, 2005)

ממה מושפעים מבחני ביצוע

- מבחנים השלכתיים/ביצוע מושפעים פחות מהאופן בו הנבדק מנסה להציג את עצמו במבחן, אך ניתן להשפיע על תוצאותיהם.
- נבדק הגנתי שאינו מעוניין שנלמד על עולמו הפנימי, ימעיט בתגובות ובכך ימנע לעיתים כל ניתוח תקף או מספק.
- נבדק הרוצה להחמיר את אבחנתו, עשוי להתייחס לתכנים פרובוקטיביים או חזקים כגון תכנים מיניים ותוקפניים.
- מבחני ביצוע רבים, בעיקר אילו שאינם בעלי מערכת ציוןן ופירוש אחידה מושפעים מעבר לגישת הנבדק גם מעולמו הפנימי וגישתו של המאבחן.
- בעיה זו ניתנת לפיתרון על ידי פיתוח ושימוש במערכות ציוןן אחידות ותקפות כגון ה CS של אקסנר ברורשך או שיטות הציוןן של ווסטן או מקללנד ב TAT.

היחסים המורכבים בין מבחני דיווח עצמי למבחנים ההשלכתיים

● לעיתים מדדים שונים שאמורים למדוד מושגים מקבילים, נמצאים במתאם נמוך מדי האחד עם השני.

● ישנם מספר הסברים:

● ההסבר הקל ביותר - אחד המדדים אינו תקף.

● הבעיה מתחדדת כאשר שני המדדים תקפים במידה מספקת - במה נבחר?

ההסבר של מקללנד ועמיתיו (1989)

- מבחני דיווח עצמי , explicit , בודקים את הייחוס העצמי של אדם, של תכונות לעצמו, שלא תמיד תואם את התנהגותו בפועל.
- המבחנים ה"השלכתיים" , implicit , בודקים דברים שמשפיעים על התנהגותו של האדם מתוך הלא מודע.
- מתוך הגדרה זאת, המבחנים מנבאים סוגים שונים של התנהגויות שנגזרות לכאורה מאותה התכונה.
- המבחנים ה"השלכתיים" מנבאים התנהגות ספונטנית שפחות נשלטת ומכוונת, ואילו מבחני דיווח עצמי מנבאים התנהגות בעיקר מכוונת מטרה.

השימוש בהערכת גישתו של הנבדק למבחנים

- לעיתים גישתו של הנבדק לבחינה אחראית להבדלים בין תוצאות המבחנים.
- נבחנים שונים יכולים לגשת למבחנים השונים מתוך גישות שונות ומשתנים מתווכים יכולים להשפיע על הביצוע במבחנים השונים בצורה שונה.
- לצורך שימוש נכון בכל מבחן אישיות יש צורך בהערכה מוקדמת לגישתו של הנבדק לכל מבחן - test taking attitude, טווח שנע מהסתרה בצד אחד ועד להגזמה בצד השני.
- מתאם בין ממצאים במבחנים השונים מושפע מהמוטיבציה, העמדות והמעורבות של המשתתפים בכל אחד מהמבחנים - "סגנון אינטראקציה עם המבחן".
- מעבר לסגנון התגובה למבחן ניתן לראות שהיכולת לשלב בין המבחנים קשורה מאוד גם למשתנים מתווכים אחרים כגון נכונות

דפוסי יחסים בין מבחנים ומדדים שונים בהם (Finn, 1996)

- הפרעה קשה בשני המבחנים: הבעיות של הנבדק ברורות בחיי היום יום, והוא מודע אליהן.
- הפרעה קלה ברורשאך וב MMPI-2 אין בעיות פסיכולוגיות מיוחדות.
- הפרעה קלה ב 2-MMPI וקשה ברורשאך: זו אי התאמה הנפוצה יותר. קיימת הפרעה נסתרת שמתגלה במצבים מעוררים רגשית, רגרסיביים, בינאישיים ולא מובנים כמו הרורשאך.
- הפרעה קשה ב MMPI-2 וקלה ברורשאך-
- א. אם הנבדק השקיע ברורשאך, מדובר או ב malingering או ב "זעקה לעזרה".
- ב. כאשר נבדק נמנע או מצומצם ואינו יכול להיות מושקע במשימה של הרורשאך. הנבדק יכול להביע את עצמו ב 2-MMPI מפני שהמטרה שם פחות אנושית ולכן פחות קשה עבורו

דפוסי יחסים בין מבחנים במשתנה התלותיות (Bornstein, 2002)

● שימוש במדדי דיווח עצמי (IDI- Interpersonal dependency)
(inventory) והשלכתי (ROD- Rorschach oral dependency),
תקפים, של תלותיות והדגמה כיצד יכולים להיווצר 4 דפוסי תשובות
:

- מדד דיווח עצמי גבוה ומדד השלכתי גבוה- האדם תלתי ותופס ומציג את עצמו בצורה הזו.
- מדד דיווח עצמי גבוה ומדד השלכתי נמוך- האדם אינו תלתי אך תופס ומציג את עצמו ככזה.
- מדד דיווח עצמי נמוך ומדד השלכתי גבוה- האדם תלתי אך אינו תופס את עצמו ככזה ואינו מציג את עצמו כך.
- מדד דיווח עצמי נמוך ומדד השלכתי נמוך – האדם אינו תלתי ואינו תופס ומציג את עצמו ככזה.

אז מה עושים?

● כיצד לייצר התבוננות אינטגרטיבית על תוצאות של מערכת מבחנים, בלי להתעלם ממידע שלא מסתדר לנו בין מבחנים ועם התבוננות אינטגרטיבית שמביאה בחשבון את הפריזמות השונות?

דרך אינטגרציה מוצעת

בדיקת האופן בו ניגש הנבחן לסוללת המבחנים
ולמבחנים הספציפיים_

●מהו הקונטקסט שבו המבחן נערך ? שיתוף
פעולה מול הסתרה.

●בדיקת מדדי התוקף וההגנתיות בכל מבחן תוך
ערנות לכך שהגישה יכולה להיות שונה עבור כל
מבחן.

דרך אינטגרציה מוצעת

היפותזות ראשוניות

- משתמשים בכל ההיפותזות שמועלות מהמבחנים - כמה שיותר, יותר טוב.
- מנסים להיות מונעים על פי המידע, ולא לפי התיאוריה שמנחה אותנו.
- התייחסות לכל מבחן כאילו הוא עומד בנפרד ובזכות עצמו.

דרך אינטגרציה מוצעת

הערכה ושינוי של היפותזות ואינטגרציה

- א. השוואה בין מקורות המידע השונים- יש להתייחס להבדלים בין המבחנים באופן דומה להבדלים בתוך המבחנים- לנסות ליישב אותם.
- ב. להתחשב באופן בו הנבדק ענה בכל מבחן. ניסיון להעריך את השפעתם של משתנים מתווכים כגון נטייה לגילוי עצמי או חשדנות ותכונות אחרות שיכולות להשפיע על דפוס תוצאות שונה במבחנים.

דרך אינטגרציה מוצעת

הערכה ושינוי של היפותזות ואינטגרציה

ג. משקל רב יותר לעדויות ממבחנים בעלי תוקף אמפירי חזק יותר.

ד. התבוננות על מבחני דיווח עצמי, בעלי תוקף פנים, כמבחנים הבודקים התנהגות בפועל, בעיקר כאשר האדם נמצא בשליטה, ואת האופן בו האדם תופס את עצמו. ניתוח המבחנים ההשלכתיים כמבחנים הבודקים מניעים פחות מודעים, הקשורים להתנהגות כאשר היא אינה מתוכננת וללא שליטה.

דרך אינטגרציה מוצעת

הערכה ושינוי של היפותזות ואינטגרציה

ה. ממצאים שיראו כסותרים בשני סוגי המבחנים יכולים להוביל למסקנה אינטגרטיבית. השאלה אינה איזו מסקנה נכונה, אלא איזו מסקנה מתארת איזה צד בהתנהגותו.

ו. התבוננות על האדם כבעל multiple selves - "אישיותות שונות" - המבחנים השונים מראים צדדים שונים של אותו אדם.

מסקנות

- יש צורך במבחנים משני הסוגים (דיווח עצמי והשלכתיים) בכדי לצור תמונה אינטגרטיבית של נבדק, מתוך הידיעה שאנשים שונים יגיבו בצורה שונה למבחן שונה, ואותו אדם אף יכול להגיב בצורה שונה למבחנים השונים.
- יש צורך להשתמש בשני סוגי המבחנים לצורך יצירת תמונה מקיפה ומתאימה לכל סוגי הנבדקים.